

спорту України «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)» № 33 від 12.01.2021. К., 2021. 37 с.

2. Беленька Г. Як ставлять діти до наших професій? *Дошкільне виховання*. 2010. №6. С. 24 – 26.

3. Гнізділова О., Лукашова Ю. Використання дидактичних ігор у процесі профорієнтації дошкільників. *Педагогічні науки*. 2020. №75-76. С. 3 - 7.

4. Єршова І. В. Організація роботи з ранньої профорієнтації дошкільників. *Нива знань*. 2013. №1. С. 32-33.

5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка Підручник. Київ: «Академвидав», 2015.

6. Сорокіна А. И. Дидактические игры в детском саду. Москва: Просвещение, 2002. 96 с.

УДК 373.2.015.311].018.43:004]:355.01

В'юнник В.О.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Половіна О.А.

Київський університет імені Бориса Грінченка

САМОВИРАЖЕННЯ І ДИСТАНЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ З ДІТЬМИ

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

У статті аналізується «дистанційна взаємодія» з дітьми дошкільного віку і її вплив на формування та розвиток особистості. Описуються та характеризуються потенційні можливості самовираження дитини дошкільного віку задля подальшого розвитку активного громадянина суспільства.

***Ключові слова:** дистанційна взаємодія; самовираження дітей дошкільного віку; воєнний стан; особистість дитини; Реджіо-підхід.*

Постановка проблеми. Воєнний стан, у якому змушена знаходитися наша країна, диктує зміни у роботі закладів дошкільної освіти. «Дистанційна взаємодія» стала місточком для збереження нормального розвитку дитини у ненормальній ситуації. Беззаперечною є думка, що для дітей важлива комунікація та взаємодія з дітьми та дорослими зі «звичайного» життя і постає питання щодо того, яким чином організувати таку «дистанційну взаємодію» і що запропонувати дітям у такій взаємодії в першу чергу? Також актуальним у розрізі нашого дослідження постає питання: чи можливо допомогти формуванню «самовираження» дитини у такій дистанційній взаємодії? Як побудувати комунікацію з дітьми? Які завдання пропонувати, щоб сприяти поставленій задачі?

Аналіз останніх досліджень. У психологічній і педагогічній науці наявні різні підходи до визначення змісту поняття «самовираження особистості». Проте науковці одностайні у думці про те, що це активна діяльність, свідомо спрямована на втілення гуманних

ідеалів суспільства, що передбачає максимальне використання та розвиток задатків і можливостей. Особистісне самовираження фіксує зростаюче прагнення особистості до творчого саморозкриття. На думку дослідників, зокрема К. Альбуханової-Славської, самовираження є тим способом, яким людина реалізує себе як особистість у діяльності, спілкуванні, вирішенні життєвих проблем. Зрілою формою є особистісне самовираження, що супроводжується потребою у адекватному та сутнісному вираженні свого Я [3]. Одним з оновлень у Державному стандарті дошкільної освіти є освітній напрям «Особистість дитини», у якому зазначається, що важливим є сформованість самосвідомості: ідентифікація зі своїм Я, позитивна самооцінка, бажання визнання іншими власних чеснот, уміння співвідносити «хочу», «можу», «буду», здатність уявляти себе у різному часі; орієнтування у своїх основних правах і обов'язках. Формування означених якостей відбувається у характерних видах діяльності дошкільника: ігровій, пізнавальній, фізичній, мовленнєвій, мистецько-творчій. Також у оновленому Державному стандарті дошкільної освіти вперше описано роль солідарної відповідальності, участі батьків у розвитку дитини і становленні її особистості, що стає надзвичайно актуальним у сучасних умовах. Ми розуміємо, що для становлення особистості дитини у цей час важливими є умови, які мають створюватися батьками чи опікунами у форматі «дистанційної взаємодії». Цю освітню траєкторію супроводу дитини батьками неможливо вибудувати без участі вихователів ЗДО, які фахово розуміються на закономірностях, особливостях, механізмах психічного та фізичного розвитку дитини і незнання яких унеможливило повноцінну освітню взаємодію з дітьми. Теоретико-експериментальні дослідження відомих представників гуманістичної психології, таких як А. Маслоу, Р. Мейлі, Г. Опорт, К. Роджерс, В. Франкл описують важливість проблеми реалізації особистістю своїх потенцій і найважливішою характеристикою особистості окреслюють свободу волі, яка допомагає людині долати життєві труднощі й реалізувати «життєві плани» [4.с.23]. Схожі думки знаходимо у відомого науковця І. Беха, який зазначає, що можливість самостійно приймати рішення і відповідно поводитися важливо, адже впливає із психологічної закономірності у якій спостерігається, що діти привчені лише спостерігати і слухати, стають соціально пасивними, безпорадними перед світом, що їх оточує [1.с.43] Розуміючи, що ми не маємо можливості втрачати часу у розвитку наших дітей і відкладати питання розвитку їх особистості «на потім», усвідомлюючи важкі умови сьогодення, осягнувши важливість формування соціально активних громадян, маємо не втрачати час і прийняти виклик: онлайн формат освітньої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Останні роки ситуація з пандемією диктувала зміни у освітньому процесі, у здобутті нових навичок професійної та освітньої комунікації вихователями та керівниками ЗДО в усьому світі. І, звісно, ніхто не був готовим до тих змін і налаштувань, які стали наслідком подій 24 лютого 2022 року... Воєнний стан в Україні диктує нові умови: він жорстко, безжально і дуже швидко закликає нас змінюватися та підлаштовувати освітній процес єдиній меті – збереженню психічного здоров'я нації. Підтримка контакту з дітьми дошкільного віку та їх батьками є надзвичайно важливою для педагога. Вік дітей, умови у яких опинилися діти з батьками чи опікунами – це теж певний виклик. Комунікація з батьками, яка є важливою для нормального розвитку дитини дошкільного віку, – це завжди актуальне питання, але у час, коли страх за своє життя та дітей є настільки «фізично» відчутним – це набуває нового звучання. Перебуваючи з дітьми раннього та дошкільного віку, батьки надто гостро відчують потребу у вихователіві. Позаяк фізична присутність дітей у просторі закладу дошкільної освіти є наразі неможливою, онлайн формат спілкування дітей з вихователями – єдиний вихід. Проте, особливості сприймання дитиною довкілля, пов'язані з тим, що все, про що йде мова має, відчутися усіма каналами (візуальним, аудіальним, тактильним, назальним, смаковим), передбачають присутність батьків біля дітей, які знаходяться по той бік монітору. Таке онлайн спілкування з дітьми є надзвичайно важливим для підтримки відчуття «нормальності» життя. Натепер пріоритетними і такими, що пройшли перевірку воєнним станом, виявилися не когнітивні, знаннєві орієнтири в освіті дітей раннього та дошкільного віку, а почуттєві, соціальні, моральні. На часі усвідомлення вихователями закладів дошкільної освіти того, що онлайн зустрічі в умовах воєнного стану – це не заняття з «підготовки дитини до школи» на вимогу батьків, не типове регламентоване тематичне заняття. Це максимальна імерсія дитини в активну діяльність, яка забезпечує їй відчуття комфорту. Послуговуючись твердженням С. Рубінштейна про те, що життя – це процес, у якому людина об'єктивно сама бере участь, пропонуємо формат освітньої взаємодії через залучення батьків, які є співучасниками, провідниками, аватарами пропозицій вихователя, сформульованих у зверненні до дітей [4. с.27]. Онлайн формат, який ми маємо наразі, дає можливість нам підтримувати контакт з дітьми, спільно з ними знайомитися з довкіллям, вчитися використовувати все що знаходиться навколо них. Формат «дистанційної взаємодії» розкриває поняття самого контакту онлайн з дітьми раннього та дошкільного віку – взаємодія на відстані. Чи можливо забезпечити прояв «самовираження» дитини через «дистанційну взаємодію»? Для відповіді на це запитання, варто визначити з якою метою відбувається

ця взаємодія? Готуючись до «дистанційної взаємодії» з дітьми, важливо поставити питання «Що ми хочемо отримати від контакту»? Всі відповіді важливо зафіксувати, проаналізувати й оформити у відповідний методичний кейс із завдань і пропозицій активностей для дитини, звернень до батьків, переліку необхідних та альтернативних матеріалів, позаяк не все, що задумав/ла вихователь може бути в помешканні родини. За потреби, можна зробити презентацію, але не більше 5-7 слайдів. Перед початком дистанційної взаємодії важливо дізнатися у батьків чи опікунів, у яких умовах знаходяться діти, чи є можливість гуляти? Які є наявні матеріали, іграшки у дитини? Тільки зібравши цю інформацію, вихователь може сформулювати календарно-тематичне планування і запропонувати батькам список матеріалів чи їх заміників для активної взаємодії з дітьми. Формуючи список тем, важливо пам'ятати про те, що дитина може побачити навколо себе і як вона це може дослідити; яким чином може поділитися з іншими дітьми і дорослими тим, що дізналась. Лоріс Малагуцці підкреслював, що у «дитини є сто мов, щоб висловити свої думки. Діти мудрі й глибокі» [5]. На перших зустрічах важливо пам'ятати про те, що дітям важливо бути вислуханими – це є для вихователя дороговказом надання дітям можливості презентувати свої думки, пропозиції, знахідки іншим. Вихователі варто пропонувати дітям такі теми, які запалюють ідеєю подальшого дослідження і дозволяють прожити його у різних видах діяльності. У Державному стандарті описана особистісна компетентність, яка виявляється в особистісних якостях дитини – від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості [2]. Набуття дитиною особистого досвіду в різних видах діяльності – це ключовий шлях становлення компетентностей, а отже всі теми, що обираються для дистанційної взаємодії – це теми, які дадуть можливість набути особистісного досвіду. О. Кононко зазначає, що однією з умов адекватного і гармонійно розвитку особистості є її самовираження, як тенденція до реалізації власного Я. Самовираження зумовлене адекватною оцінкою людиною своїх можливостей, потребою у самопізнанні, прагненням вирізнитися [4. с.38]. Вихователь у «дистанційній взаємодії» з дітьми має забезпечувати свободу вибору: пропонувати обирати різні матеріали, теми індивідуальних досліджень, давати можливість висловлювання своїх думок та вподобань. Педагогіка орієнтування на вибір дитини суголосна засадам Реджіо-підходу та надає дітям можливості самовираження за рахунок орієнтації на власні потреби та умови, у яких знаходиться дитина. Таким чином дистанційна форма взаємодії з дітьми не заважає самостійності вибору дитини. Ця самостійність залежить від дорослого, який перебуває поруч, не чинить дитині перешкод у вигляді

обмежень та заборон, сприяє вибору дитини за рахунок підтримки, мотивації, можливості діяти самостійно. Таким чином досягається та укріплюється позитивне сприйняття дитиною світу і себе у ньому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Важливий момент для суспільства настав зараз, адже кожен приймає рішення щодо самоідентифікації і розуміння того, хто Я є і ким Я хочу бути в подальшому. Війна з росією маркує, наскільки важливою є активна громадянська позиція, становлення якої має виток з раннього та дошкільного періоду життя і яка пов'язана із вибором, продиктованим власними потребами, бажаннями, ідеями, переконаннями, совістю. Прямі свідчення нав'язування дітям дошкільного віку нехарактерного для них агресивно-воєнного ставлення до інших країн світу, милітаризація освітнього процесу, що супроводжується спаплюженням історії різних народів, авторитаризм, стереотипи, шаблони, зомбування - атрофують власне Я дитини. І приводять до непоправних наслідків – знелюднення та перетворення у біомасу. Досвід співіснування з країною агресором розставив крапки над «і» стосовно пріоритетів національної системи освіти загалом та її дошкільної ланки зокрема. Створення з раннього дитинства умов для самовираження дітей, є запорукою їхнього гармонійного розвитку, оскільки дає можливість зрозуміти сутність дитини, її бажання, сформуванню власну вільну картину світу, а не сповідувати нав'язані кимось сумнівні наративи. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у глибинному аналізі наявної ситуації дошкільних закладів України, вивченні її тенденцій та закономірностей, та імплементації Реджіо-підходу як антагонізму рашизму.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1. – Чернівці: Букрек, - 2015 – 840 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження /упоряд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: «Ранок», 2021. 240 с.
3. Онищук І. А. Розвиток творчого самовираження дошкільників у музичній діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Дошкільна педагогіка”. Київ. 2012. 207 с.
4. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід): [монографія] / Олена Леонтіївна Кононко. – К. : СтилоС, 2000. – 336 с.
5. Making learning visible: children as individual and group learners. Project Zero, Reggio Children. Reggio Children Pubns, 2001, 368 pages